

Werkwijze het zeer laag IQ

Toelichting bij het gebruik van de werkdocumenten

Omschrijving van het werkdocument

We stelden een werkdocument samen dat je tijdens de afname kan helpen te beslissen welke (sub)test(s) je afneemt. Het werkdocument bundelt subtests van verschillende (intelligentie)test(s) per brede cognitieve vaardigheid. Per subtest is aangegeven hoeveel taalbeheersing vereist is, hoe groot de culturele lading is en wat de minimum ruwe score is die iemand moet behalen om een mentale leeftijd te kunnen berekenen. Doordat de subtests van verschillende testen bij elkaar staan, krijg je tijdens het onderzoek zicht op mogelijke alternatieven die dezelfde vaardigheid meten als een persoon een te lage ruwe score behaalt om een mentale leeftijd met een afgenomen (sub)test te kunnen berekenen. Zo kan je jouw teststrategie flexibel tijdens het onderzoek bijsturen. Je past de moeilijkheidsgraad van de subtests aan aan wat de persoon aankan door flexibel te switchen tussen intelligentietests die voor verschillende leeftijden bedoeld zijn. Op die manier kan je de persoon observeren met materiaal en opdrachten die hem voldoende uitdagen maar niet al te veel frustreren of die zijn petje te boven gaan. De observatie draagt bij aan het interpreteren van het cognitief profiel en het geven van handelingsgericht advies.

Het werkdocument omvat alle subtests van WISC V, WPPSI IV, SON-testen, WNV, Celf en DST. Daardoor is het werkdocument in alle situaties bruikbaar, behalve als de persoon onder een mentale leeftijd van 2 jaar – 2 jaar 6 maanden functioneert. In dat geval tracht je de Bayley-III-NL af te nemen.

- Als je de Bayley-III-NL gebruikt, hanteer je het scoreformulier van de test zelf + het verwerkingsdocument van het zeer lage IQ
- Het werkdocument van het zeer lage IQ hanteer je samen met de scoreformulieren van de gehanteerde (intelligentie)test(s) en het verwerkingsdocument van het zeer lage IQ
- Subtests van KAIT, CoVaT-CHC en WAIS worden niet mee opgenomen omdat personen met een zeer laag IQ nooit een mentale leeftijd boven 9 jaar halen en de normen van deze tests niet onder 9 jaar referentieleeftijd gaan.

Opbouw van het werkdocument

BCV Brede Cognitieve Vaardigheid			Referentieleeftijd (bij ruwe score)	RS	ML	AU
(volgordecijfer) naam subtest, naam test	T...	C...	referentieleeftijd (ruwe score)			
NCV Nauwe Cognitieve Vaardigheid						

T: vereiste taalbeheersing

TH = deze subtest vereist een hoge taalbeheersing

TM= deze subtest vereist een middelmatige taalbeheersing

TL = deze subtest vereist een lage taalbeheersing

TH/L= deze subtest vereist een hoge expressieve en lage receptieve taalbeheersing (bijv. receptieve woordenschat WPPSI IV)

TL/H= deze subtest vereist een lage expressieve en hoge receptieve taalbeheersing (bijv. plaatjes benoemen WPPSI IV)

C: mate van culturele lading

CH = deze subtest heeft een hoge culturele lading

CM = deze subtest heeft een middelmatige culturele lading
CL = deze subtest heeft een lage culturele lading
Bron: 'Diagnostiek voor Allochtonen' (2010), W. Magez

Referentieleeftijd (bij ruwe score) gaat over de minimale ruwe score nodig om een mentale leeftijd te kunnen berekenen voor deze subtest. Haalt de onderzochte persoon deze ruwe score niet, dan kan je voor deze subtest geen referentieleeftijd aflezen in de normtabellen horende bij de test. Je neemt dan – indien mogelijk - een gelijkaardige subtest af die bij standaard gebruik bedoeld is voor een jongere doelgroep.

Voorbeeld: haalt een persoon een ruwe score van 13 op matrix redeneren van de WISC-V, dan komt dit overeen met de prestatie van een doorsnee (gemiddeld) kind van 6j 2m. Haalt een persoon een ruwe score 1 op substitutie van de WNV, dan komt dit overeen met een prestatie van een doorsnee (gemiddeld) kind van 3j 10m.

RS ruwe score = prestatie van jouw onderzochte persoon / totaal aantal punten volgens de scoringsregels van de test

ML mentale leeftijd, prestatie van de persoon komt overeen met de prestatie van een doorsnee persoon van een bepaalde chronologische leeftijd. De referentieleeftijd (die in deze context gezien wordt als de mentale leeftijd en bij de doorsnee- afname als chronologische leeftijd) vind je in volgende tabellen in de testhandleiding:

- a) Referentieleeftijden WISC-V in technische handleiding tabel A9 p. 297 - 300
- b) Referentieleeftijden WPPSI IV in technische handleiding tabel A13 p. 328 -330
- c) Referentieleeftijden WNV in scorehandleiding vanaf p. 144
- d) Referentieleeftijden SON-R 6 – 40 in scorehandleiding vanaf p. 6 (Nederlands – Duitse normen)
- e) Referentieleeftijden SON-R 2 – 8 in scorehandleiding vanaf p. 6
- f) Referentieleeftijden CELF 4 in handleiding vanaf p. 244
- g) Referentieleeftijden DST in handleiding vanaf p. 78

AU afgeleide uitslag, prestatie van de persoon vergeleken met personen van dezelfde chronologische leeftijd, waarbij 10 een gemiddelde prestatie is. Deze vind je in de tabellen in de testhandleiding per chronologische leeftijd

Vetgedrukt = wat je verplicht afneemt bij de standaardafname. Dit is telkens per basistest (WISC V, WPPSI IV ($\leq$ 6j11) en WPPSI IV ($\leq$ 3j11)) aangegeven.

Cursief = wat aanbevolen is om extra af te nemen bij de standaardafname

(Cijfers) voor subtest in eerste kolom = aanbevolen afnamevolgorde bij de standaardafname. Je leest de volgorde telkens per basistest (WISC V, WPPSI IV ($\leq$ 6j11) en WPPSI IV ($\leq$ 3j11)).

Bij voorkeur (indien haalbaar) volg je deze volgorde ook bij de benadering.

Aan de slag

Kies zo veel mogelijk voor de afname van subtests uit de WISC V of WPPSI IV, al dan niet aangevuld met andere (in functie van de vraagstelling en de hypothesen). Schakel over op subtests uit de SON-reeks als de persoon meer gebaat lijkt bij een stapsgewijze, visuele introductie van een opdracht, bij feedback om een opdracht te kunnen begrijpen of als de ruwe scores op de subtests van die 'eerste keuze' – testen onder de referentieleeftijd van 4 jaar vallen.

Neem zo vaak mogelijk subtests af uit eenzelfde intelligentietest.

Neem per BCV bij voorkeur minstens twee subtests af, liefst subtests die verschillende NCV's meten. Hoe meer subtests, hoe betrouwbaarder de schatting van de BCV.

Vanuit het CHC-model vloeit voort dat een uitspraak over 'hét IQ' (als indicator van G) steeds gebaseerd dient te zijn op een betrouwbare schatting van de BCV $Gf/(Gq)$ én Gc , aangevuld met nog minstens twee andere BCV. Dat betekent dat je bij een mentale leeftijd onder 4 jaar sowieso de SON 2 – 8 (Gf (en Gv)) moet combineren met WPPSI IV (Gc , Gwm , Gs (en Gv)) om een CHC-meting te kunnen doen. WPPSI IV ($\leq 3j11$) meet immers Gf niet en SON 2 – 8 meet Gc niet.

In de handleiding van 'Het zeer lage IQ: een meet- en werkwijzer' (p18 e.v.) wordt een voorbeeld gegeven wanneer er om tijdseconomische reden wordt geopteerd voor het toepassen van één subtest van elke BCV Index (Gf , Gc en minstens twee andere BCV's) om een inschatting te maken van het IQ zonder BCV-bepaling.

In tegenstelling tot de standaardafname waar je de intelligentietest kiest op basis van de chronologische leeftijd van de persoon, kies je bij deze werkwijze een intelligentietest als basis afhankelijk van het vermoede ontwikkelingsniveau van de persoon. Je kan een inschatting maken van het niveau door op voorhand informatie te verzamelen over het schools niveau, vorige resultaten op een intelligentie- of ontwikkelingstest, mate van zelfredzaamheid, mate van begrijpen van opdrachten, soort klas of groep waarin hij zit, soort activiteiten dat de persoon aankan in het dagelijks leven, ...

Eens je beslist hebt met welke basistest je gaat starten, neem je de subtests af in de volgorde zoals aanbevolen in de desbetreffende handleiding. De aanbevolen volgorde is opgenomen in de werkdocumenten (staat tussen haakjes voor de subtests). Voor talige personen kan je als basis de WISC V of de WPPSI-IV nemen. Voor de niet-talige personen kan je als basis WISC V, WPPSI IV, SON 2 - 8 of SON 6 – 40 nemen, afhankelijk van leeftijd, redeneervermogen met visueel materiaal, nood aan feedback om een opdracht te begrijpen. Het is aan de professionaliteit van de testleider om in te schatten welke strategie het beste antwoord geeft op de gestelde hulpvraag.

Als na afname van een of meerdere subtests blijkt dat je het niveau verkeerd had ingeschat, dan schakel je over naar afname van subtests van een moeilijkere of makkelijkere basistest. Vanaf dan volg je de afnamevolgorde van deze nieuwe test.

Subtests van Celf en DST zijn altijd aanvullend op de basistesten en zijn vooral bedoeld om een antwoord te geven op specifieke vragen of hypothesen.

Tijdens de afname hanteer je de scoreformulieren van de desbetreffende intelligentietest(en). Je berekent tijdens het onderzoek de ruwe score van de subtests en vult deze RS op het werkdocument van het zeer lage IQ in. Je bekijkt of de ruwe score hoger is dan de minimum ruwe score die nodig is om een mentale leeftijd te kunnen berekenen (4^e kolom). Zo kan je tijdens het onderzoek eventueel bijsturen; overschakelen naar een moeilijkere basistest (met hogere referentieleeftijden) of naar een makkelijkere basistest (met lagere referentieleeftijden).

Basis WISC V

Start met de subtests van WISC V als je vermoedt dat de persoon een mentale leeftijd ML boven 6 à 7 jaar heeft. Dat vermoeden kan je hebben als de persoon een schools niveau eerste, tweede leerjaar behaalt (in Nederland groep 3 of 4) of op een eerdere test een IQ of OQ rond of boven 50 – 55 behaalde.

⇒ Behaalt de persoon ruwe scores boven de minimum ruwe score voor de subtest, dan neem je verder subtests van dezelfde test af (WISC V).

⇒ Behaalt de persoon ruwe scores onder de minimum ruwe score voor één of meerdere subtests dan schakel je voor die BCV of voor de gehele afname over naar een jongere versie van de test (in dit geval naar WPPSI IV) of naar een andere soort test (bijv. naar SON 6 – 40). De keuze hangt af van je inschatting wat de persoon aankan. Soms is een combinatie te verkiezen.

Basis WPPSI IV (≤ 6j11)

Start met subtests van WPPSI IV (≤ 6j11) als je vermoedt dat de persoon een mentale leeftijd ML tussen 4 en 6 à 7 jaar heeft. Dat vermoeden kan je hebben als de persoon op voorschools niveau opdrachten aankan of op een eerdere test een IQ of OQ tussen 30 en 50 – 55 behaalde. Bij deze keuze is het belangrijk in te schatten of je in de zone van beheersing aan het testen bent, eronder of erboven.

⇒ Behaalt de persoon ruwe scores boven de minimum ruwe score voor de subtest, dan zijn er twee mogelijkheden:

- De persoon kan de subtests aan maar ze vormen toch wel een uitdaging: je neemt verder subtests van dezelfde test af (WPPSI IV (≤ 6j11)).
- De persoon behaalt op meerdere subtests heel goede ruwe scores. Je berekent tijdens een pauze de mentale leeftijden. Als deze systematisch boven 6 jaar uitkomen, dan overweeg je om over te schakelen naar een moeilijkere versie van de intelligentietest. Als de persoon zelfs boven de bovengrens uitkomt, dan schakel je zeker over naar een moeilijkere versie (bijv. WISC V). Als de chronologische leeftijd van de persoon overeenkomt met de leeftijd waarvoor de I- test bedoeld is, geeft dit immers het voordeel dat je het IQ kan berekenen via de AU en de 'gewone' berekening.

⇒ Behaalt de persoon ruwe scores onder de minimum ruwe score voor één of meerdere subtests dan schakel je voor die BCV of voor de gehele afname over naar een jongere versie van de test (in dit geval naar WPPSI IV (≤ 3j11)) of naar een andere soort test (bijv. naar SON 2 - 8). De keuze hangt af van je inschatting wat de persoon aankan. Soms is een combinatie te verkiezen.

Combinatie SON 2 - 8 met WPPSI IV (≤ 3j11)

Start met subtests van SON 2 – 8 als je vermoedt dat de persoon een mentale leeftijd ML tussen 2 en 4 jaar heeft. Dat vermoeden kan je hebben als de persoon nog niet op voorschools niveau opdrachten aankan, vooral functionele vaardigheden heeft en ADL-activiteiten inoefent of op een eerdere test een IQ of OQ onder 30 behaalde. Omdat de persoon tijdens de afname van de SON 2 – 8 feedback krijgt en de moeilijkheidsgraad heel gradueel stijgt, is hij uitermate geschikt om er mee te starten en Gf en Gv te meten. Doordat je een indicatie krijgt van de referentieleeftijd, kan je inschatten of de persoon voor Gc, Gwm en Gs best de subtests van WPPSI IV (≤ 3j11) of WPPSI IV (≤ 6j11) maakt, al kunnen scores op verschillende BCV's uiteraard sterk verschillen.

Bij deze optie combineer je dus twee intelligentietests om zicht te krijgen op de belangrijkste BCV's.

Als de afname van SON 2 – 8 niet mogelijk is, tracht je een Bayley-III-NL af te nemen om het cognitief functioneren in te schatten.

Niet talige personen

Met 'niet-talige personen' bedoelen we personen die actief geen/weinig taal gebruiken. De persoon spreekt bijvoorbeeld in een- à tweewoordzinnen, eventueel ondersteund met gebaren. Bij deze personen weet je op voorhand dat expressieve subtests geen voldoende score zullen krijgen. Daarom neem je expressieve subtests niet op bij de afname maar probeer je receptieve Gc- subtests wél. De BCV- index die je berekent voor Gc dekt dan uiteraard niet dezelfde lading als bij doorsnee toepassing. Het is belangrijk om dat mee te nemen in de interpretatie en het besluit. 'Niet- talig' heeft in deze context (van het zeer lage IQ) dus niet per se iets te maken met anderstaligheid.

Anderstalige personen

Bij anderstalige personen kan je bij de Wechsler-schalen bijvoorbeeld opteren om de niet talige index te berekenen (als je kan werken met AU en de doorsnee berekening). Je kan voor deze subtests de mentale leeftijden samen nemen om een niet- talige mentale leeftijd te berekenen, naast de BCV- indexen en / of het CHC- IQ. SON- en WNV- subtests vereisen geen expressieve taal, waardoor ze uitermate geschikt zijn voor zowel anderstalige als niet- talige personen. Bovendien hebben zij vaak weinig culturele lading. In de werkdocumenten is aangegeven hoe hoog de vereiste taalbeheersing en culturele lading zijn per subtest.

Verwerking na de afname

Na de afname zijn er twee mogelijkheden:

1. Je hebt subtests afgenomen van (een) intelligentietest(en) die bedoeld is / zijn voor personen die dezelfde chronologische leeftijd hebben als de onderzochte persoon bijv. WISC V bij iemand van 16 jaar.
  - ⇒ Je kan de berekening van BCV's, indexen en CHC-IQ doen volgens de standaardprocedure. Hiervoor vul je de afgeleide uitslag AU in op het werkdocument of hanteer je de scoreformulieren horende bij de intelligentietest(en) zelf.
  - ⇒ Om de resultaten grondiger te interpreteren kan het zinvol zijn om de mentale leeftijden ML te vermelden en dit mee te nemen bij het geven van handelingsgericht advies.

2. Je hebt subtests afgenomen van (een) intelligentietest(en) die bedoeld is / zijn voor personen van een jongere chronologische leeftijd bijv. WPPSI IV bij iemand van 13 jaar.
  - ⇒ Je doet de berekening van betrouwbaarheidsintervallen, BCV's en CHC- IQ volgens de stappen van de werkwijze van het zeer lage IQ. Je kan hiervoor het verwerkingsdocument gebruiken uit de handleiding en de stappen 'praktische werkwijze' op p 33 – 38.
  - ⇒ Je werkt dan uitsluitend met de mentale leeftijden ML, want je kan de AU niet berekenen omdat de persoon ouder is dan de chronologische leeftijden waarvoor de intelligentietest(en) bedoeld is/ zijn.